СВОБОДА

SVOBODA

УКРАЇНСЬКИЙ ЩОДЕННИК

UKRAINIAN DAILY

УРЯДОВИЙ ОРГАН ЗАПОМОГОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ СОЮЗ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ АМЕРИКИ.

OFFICIAL ORGAN OF THE UKRAINIAN NATIONAL ASSOCIATION, Inc.

ри центи. Рік XLII. Ч. 100. Джерзи Сіті, Н. Дж., понеділок, 30 квітня, 1934.

VOL. XLII. No. 100. Jersey City, N. J., Monday, April 30, 1934. THREE CENTS.

РОЗЛАМ У ЮНІЯХ ЧЕРЕЗ АРБІТРАЦІЮ

ВАШИНҐТОН. — Американська Федерація Праці зложила урядову заяву ґенералови Джансонови, начальникови уряду відбудови краю, що ця організація не буде брати участи в роботі рад промислових відносин, котрі установляється тепер для виконування кодексів у поодиноких промислах, поки адміністрація відбудови краю не заявить виразно, що такі ради тільки тоді будуть мати право вирішувати спірні питання, коли робітники на таке вирішування справ згодяться. Словом, Федерація Праці заявилася проти примусової арбітрації.

Зате представники юній залізничих робітників заняли відмінне становище, коли вони почали кампанію за справлення закона про залізничу працю в тому напрямку, щоб розємні ради мали право розсуджувати спори, які виринають із жалоб робітників або з пояснення правил і умов.

Безсторонні діячі звертають увагу, що закон про залізничу працю не ділає як слід, бо хоч його ухвалено ще в 1926 році, від того часу не вирішено ніякої спірної справи, бо закон постановляв, що розємні ради мають складатися з рівного числа представників кождої сторони, але не постановляв, хто має бути предсідником та як має вирішуватися справу, як спір станув на мертвій точці.

ЮНІЇ КАЖУТЬ, ЩО РОБОТИ ПОПРАВЛЯЮТЬСЯ.

ВАШИНҐТОН. — Американська Федерація Праці каже в своїм місячнім звіті зі стану робіт, що в березні 500,000 робітників і робітниць дістали роботу.

У лютім безробітних було 11,466,000, у березні 10,905,000.

Роботи поправилися в ріжних фабричних промислах. Федерація Праці замічує, що будівляний промисл, не зважаючи на будівельний сезон, проявив застій.

Федерація закликає уряд і підприємців ще далі скоротити тиждень праці.

ПРОПАҐАНДА ЗА ЗБІЛЬШЕННЯ ФЛЬОТИ.

ВАШИНҐТОН. — Фльотна Ліґа видала публичну заяву за проект закона Винстона про збільшення американської воєнної фльоти.

Ліґа називає американську фльоту третьорядною фльотою та каже, що їй треба негайно 102 нові кораблі.

Нормен Дейвис, представник американського уряду на роззбройну конференцію, відбув з президентом Рузвелтом та секретарем стейту Голом довшу конференцію. Він заявив президентови, що американські заходи для зменшення зброєнь на морю мають малі вигляди на успіх.

БОЛЬШЕВИКИ ГОТОВІ ГОВОРИТИ ЗА РОСІЙСЬКІ ДОВГИ.

ВАШИНҐТОН. — Сюди приїхав Рубінін, начальник третьої західньої дивізії заграничного уряду в Москві, котра займається теж питаннями відносин до Америки.

Кажуть, що він приїхав на те, щоб говорити з американським урядом про сплату державних довгів добольшевицької Росії.

Большевиків заставляє до цього постанова американського уряду проти давання кредитів чужим урядам, які ще не заплатили своїх залеглих зобовязань.

КАМПАНІЯ УРЯДУ ПРОТИ ЗЛОЧИНІВ.

ВИКТОРВІЛ (Каліфорнія). — У бійці між заступником шерифа Стенлі Снайдиґером і його трома помічниками та засудженцями, Вандою Стюартом і Волтером Ваетом, котрі втекли недавно з тюрми в Сан Квентин, урядники вбили обох бандитів. Поліція описує Стюарта як найнебезпечнішого опришка по Дилинджері. Добувшися з тюрми, він поповнив кілька нападів та арештував двох поліцаїв.

Поліцаї, котрі шукають Дилинджера, наняли до помочи чистокровних Індіян, котрі знають добре мочарові околиці, серед яких укривається Дилинджер.

ЕПИСКОП КЕНОН ЗВІЛЬНЕНИЙ.

ВАШИНҐТОН. — Присяжні судді, котрі судили епископа Джеймса Кенона Молодшого, обвинуваченого за вживання для приватних цілей фондів, призначених на кампанію проти вибору Ал Смита президентом Злучених Держав, видали звільняючий присуд. Звільнено теж від усякої вини місс Боровс, секретарку епископа.

У своїй розмові з ґазетярами, котру він мав по звільненню, епископ заповів, що буде далі боротися за прогибіцію.

ЗА СКОРОЧЕННЯ ДНЯ ПРАЦІ ДЛЯ ПОСЛУЖНИЦЬ ХОРИХ.

ВАШИНҐТОН. — Союз Послужниць Хорих ухвалив на своїх зборах резолюцію за скорочення дня праці для послужниць хорих на 8 годин.

На зборах зявилися коло 4,000 учасниць.

ЗАБОРОНА ОСНУВАННЯ КРУЖКА „Р. Ш".

Сяніцьке старосто заборонило оснувати кружок „Рідної Школи" в Синяві, бо до старшини кружка вибрано одного з членів старшини читальні „Просвіти" в Синяві, яку попереднього року старосто розвязало.

НАПАД НА ЧИТАЛЬНЮ.

Читальня „Просвіти" в Дубрівці Руській, пов. Сянік, уладила для своїх членів та запрошених ними гостей забаву. На забаві явився також член старшини кружка „Р. Ш." в Чертежі, Северин Кітка. Підмовлені та підплачені темними духами „рускі" з Чертежа, Антін Роман, Павло Задорожний та Володимир Задорожний, напали на гостей і побили згаданого Северина Кітку. Проти напасників виготовлено карне донесення до суду.

ЖИЄ 8 ЛІТ БЕЗ СЕРЦЯ.

Якийсь лондонський лікар, д-р Карк, жиє й працює незалежно від того, що його серце не беться вже більше як 8 літ. Колись д-р Карк хорів дуже важко на ревматизм, наслідком чого комірки його серця поширилися так сильно, що перестали зовсім працювати. Лікарі, що прослідкували його недугу, не говорили йому про це ані слова, бо боялися, що він, як лікар, зрозуміє своє грізне положення і може вмерти зі зворушення. Одначе з часом д-р Карк завважав сам, що його серце зовсім не працює, але це не має на стан його здоровля ніякого впливу. Лікарі здогадуються, що мускули серця д-ра Карка за той час так стужавіли, що виконують працю розширених комірок, то є, примушують кров кружляти по цілому тілі.

ТОЙ, ЩО ВИНАЙШОВ ЛІТОҐРАФІЮ.

На днях минає 100 літ від менту, коли славний і відомий у своїм часі винахідник, Альоа Зенефельд, замкнув на віки очі. Загал забув зовсім на цю людину, якій світ завдячує м. і. незвичайну річ — літоґрафію. Зенефельд був, як його батько, театральним артистом, і то непомітним. Платня артиста не вистарчала йому навіть на життя і він кинувся писати всякі лячні й опирні сценінні образки. Один з них, „Знавець дівчат", хотів він надрукувати, але за друк хотіли від нього стільки, що він не міг собі на нього дозволити. Тоді заявався друкувати свої твори сам. Друкарської машини купити не міг. Ґравюра, якої пробував, коштувала забагато. Врешті придумав: з каміння, яке було біля міста, виробив плиту і хотів на ній відбивати письмо. Не міг піднайти відповідного атраменту. Як усім винахідникам, так і йому став у пригоді випадок: мати казала йому записати на чімсь білля, яке давала до прачки, і він начеркнув мішаниною воску, мила й саджі кілька цифр на камінній плиті. Згодом хотів їх змити, але це не вдалося: квас виїв камінь, а цифри залишилися, виставали, як друкарські черенки. Літоґрафія стала фактом. Про Зенефельда заговорили, а в 1797 р. збудував він першу літоґрафічну машину, що стоїть до нині в Німецькому Музею у Мінхен.

„САМООТВЕРЖЕННИЙ ХАХОЛ" ПОБОРЮЄ НАЦІОНАЛІСТИЧНУ „КОНТРАБАНДУ" В ЛІТЕРАТУРІ.

Якийсь Д. Галушко помістив у харківських „Вістях" з 23. лютого фелейтон п. з. „Знищити націоналістичну контрабанду у воєнній літературі". Самоотверженний хахол нападає на цілу низку авторів, що сюжети до своїх творів брали з історії України та з часів недавніх визвольних змагань, як Соколовський, автор повісти про Богуна; Кобець (Варава), автор цікавих „Споминів полоненого"; М. Бажан (автор „Ночі Залізняка"); Поліщук (автор повісти „Орден святоіванівського хробачка); Бузько (автор повісти „Чайка"); Антоненко-Давидович і ін. В усіх цих авторів Галушко добачує відгомін творчости „Винниченка, Б. Лепкого, Маланюка, Донцова та інщих представників української фашистівської писанини". Цим авторам протиставить „пролетарських письменників", як Іван Кулик (Жид), Павло Усенко, Леонід Першомайський, Іван Кириленко, Іван Микитенко, Іван Ле та ін. Отже Винниченко, Богдан Лепкий і Д. Донцов на одній дошці, всі три представники „фашистівської писанини". Надаремно Винниченко цапки стає, щоби здобути марку комуністичного письменника: все і йому тицькають: „фашист"...

ЖАХЛИВА КАТАСТРОФА.

В селі Мошна коло Пруцькова трапилася жахлива катастрофа. Якийсь 27-літній А. Замарян знайшов у ставі артилерійське стрільно, яке почав розбирати в присутности дітей, що саме повернулися зі школи. В одній хвилині ґраната експльодувала і вбила на місці Замаряна та 4 дітей. Крім того відломки ґранати ранили важко 9 дітей. Наслідком ран померли пізніше у шпиталі ще троє дітей.

ТРАМВАЄВІ КОНДУКТОРИ ФАЛЬШУВАЛИ ГРОШІ.

У Лодзі викрила поліція дві фабрики фальшивих грошей. Як устійнило слідство, між фальшівниками були теж трамваєві кондуктори. Фальшівники виробляли головно 2-злотівки нового типу. Арештовано кондукторів: К. Рибіцького, Ст. Єжака, Й. Козловського і його дружину, якогось В. Малша, Камінського і Кановніка. Фабрики були виві-нувані у всяке приладдя до фальшування грошей. Перша фабрика містилася в домі Рибіцького, друга в Козловського. Найбільше фальсифікатів пускали в обіг згадані кондуктори в той спосіб, що видавали їх пасажирам при зміноюванню грубших грошей.

КОЛЬПОРТЕР ҐІМНАЗІЙНИМ УЧИТЕЛЕМ.

Ляйос Люкас, кольпортер часописів в одній будапештенській каварні, був від 1918 р., як багато інших, жертвою війни і вхопився з мусу за це заняття. Всеж у вільні хвилини він або прислухувався до розмов письменників і мистців, яких було повно в каварні, або вчився чужих мов. Так минали роки. Недавно до його столика підійшов мовчки якийсь пан. Ляйос, думаючи, що це чужинець, який не знає по мадярськи, заговорив до нього по німецьки, опісля по італійськи, французьки й англійськи. Цей був такий здивований бездоганною вимовою кольпортера, що запросив його до стола і почав випитувати, хто він та як вивчив мови. Люкас оповів; незнайомий цікаво прислухався до всього, стиснув йому руку й пообіцяв дати знати про себе. І справді: слідуючого дня дістав Ляйос письмо, яким іменовано його професором новітніх мов в одній ґімназії, на провінції, а лист був підписаний тим, що купував у Ляйоса день тому часопис і говорив з ним: мадярським міністром освіти, Балінтом Гоманом.

В ІНДІЇ ПРОТЕСТУЮТЬ ПРОТИ НАПЛИВУ ЖИДІВ-ЛІКАРІВ З НІМЕЧЧИНИ.

Лікарі з Бомбаю запротестували публично проти того, щоб лікарі Жиди, які виемігрували з Німеччини, виконували лікарську практику. Протест цей викликав великий наплив Жидів-лікарів, яких в останніх двох тижнях прибуло до Бомбаю більше як 50.

ПРОГУЛЬКА У ВУЛЬКАН.

Директор обсерваторії у Сантіяґо (Чіле), Бустос, вибирається у незвичайно небезпечну прогульку: з трома своїми асистентами задумує він опуститися у кратер вулькану Квазітут, що давно вигас, але від якогось часу почав знову працювати. В небезпечну дорогу серед отруйних ґазів та незвичайної горячі вибираються прогульковці в окремих масках, з бутлями кисню і в азбестовій непальній одежі, зробленій так, що між одною і другою верствою буде спеціяльно охолоджувана електрикою речовина. З собою бере теж експедиція низку наукових апаратів для помірів, а цілий науковий світ дожидає на її висліди зацікавлений і нетерпляче.

З НУЖДИ ХОТІЛА СПАЛИТИ СЕБЕ І ДИТИНУ.

Перед окружним судом у Катовицях відбулася розправа проти Марії Берґерової обвинуваченої у вбивстві 2-літньої дитини і підпаленні дому. На розправі боронилася Берґерова тим, що до злочину примусила її нестерпна нужда. Муж її був уже кілька літ без праці, а до того, вона ще й завагітніла. Коли подумала про те, що на світ прийде ще одна дитина, якій вона не в силі дати ніякого прожитку, попала у таку розпуку, що підпалила ліжко у своїому мешканні й кинула у вогонь свою 2-літню донечку. Зверги хотіла кинутися сама у вогонь, але в цьому перешкодили їй сусіди. Суд узяв під увагу, що Берґерова доконала злочину дійсно з нужди і з уваги на те звільнив її від вини й кари.

І НА ЗАКАРПАТТЮ ГОЛОДУЮТЬ

ГОДУЮТЬ ГОЛОДНЕ НАСЕЛЕННЯ СПЛІСНІЛОЮ КУКУРУДЗОЮ-ОТРУЄЮ.

УЖГОРОД (Закарпаття). — „Українське Слово" подає на підставі звітів зі сіл жахливі описи голодової катастрофи на Верховині. Держава ніби прийшла з допомогою голодуючому населенню. Але як та допомога виглядає, видно найкраще по тім:

В Іршаві сам окружний начальник видав наказ, щоб не розділювати кукурудзи, бо вона до тої міри мокра й сплісніла, що не є їжею, але радше отруєю. В Нижніх Верецьках роздають таку кукурудзу, яка й для безрог не годиться, бо вся синя від плісні. А ось образ селянської нужди в одного селянина у Верецьках:

Батько і мати жовті, як віск — з голоду. На постелі в ряду завиті діти, з набресклим від голоду обличем і надутим черевом. Питаюся, чи їла дитина. Ні, не їла, відповідає мати. Нема що дати. Наварила вчора чиру з розданої кукурудзи, та дитина виблювала. По хатах тиф, який наслідком голоду поширюється сильно. Кажуть, що люди вмирають з голоду, а урядовий лікар записує іншу хворобу: туберкольову, тиф і т. д.

ЗА ЩО АРЕШТУЮТЬ НАШИХ СТУДЕНТІВ.

ХУСТ (Закарпаття). — Ні сіло ні пало чеський жандарм затримав коло греко-кат. церкви українського студента з шестої ґімназійної кляси і перевів на нім ревізію та забрав українські книжки і завів його на жандармерію. Там звернули студентови книжку „Козак Цяпка", але письма, де були переписані вірші Шевченка, забрали.

ЮДИНА РОБОТА.

ПРАГА (Чехословаччина). — В Празі перебувала русофільська депутація з Закарпаття, яка домагалася від чеського міністра шкільництва впровадження до всіх шкіл на Закарпаттю російської мови. Разом з тим депутація протестувала проти впроваджування народньої, себто української мови. Кажуть, що міністер не дав на це ніякої відповіди. Казав, що ще добре не є обзнайомлений з тою справою. Кацапи держали ту справу в тайні. Ні не проголосили меморіялу, який вони предложили міністерству.

ЯПОНІЯ ОБСТОЮЄ СПОКІЙ НА ДАЛЕКІМ СХОДІ.

ТОКІЮ (Японія). — Японське міністерство закордонних справ вислало до британського й американського амбасадора копії нот у справі японської політики щодо Китаю. Японія твердить, що вона цілковито не мішається до тих прав, які набули в Китаю інші держави. Але стоїть за те, щоб Китай став на ноги власними силами, а не був тереном експльоатацій чужинецьких держав. І тому Японія є проти всякої чужинецької акції, яка противиться тій політиці й заколочує спокій на Далекім Сході.

НОВА КОРПОРАТИВНА ДЕРЖАВА В ЕВРОПІ.

ВІДЕНЬ. — Скликаний на понеділок австрійський парлямент зійдеться тільки на те, щоби видати присуд на своє власне життя і перемінити Австрію в „корпоративну, християнську, автократичну" державу. А до того змагає нова фашистівська конституція, яка буде принята, бо вся опозиція, себто всі соціялістичні посли, позбавлена мандату.

ЗАПХАЛИ КАТА ДО ТЮРМИ.

БУДАПЕШТ (Угорщина). — Замкнено до тюрми на 8 днів Джана Ковача, державного ката, за те, що замкнув на 6 годин одного зі своїх комірників, котрий не платив чиншу за винайм помешкання. При тій нагоді виявилося, що кат уже давніше сидів місяць у тюрмі за злодійство й обман.

ОСТАНУТЬСЯ ПРИ ЗОЛОТІЙ СТОПІ.

ЖЕНЕВА (Швайцарія). — Президент Швайцарії заявив, що край останеться далі при золотій валюті, бо не може позволити собі на такий „експеримент", щоби можна було йому маніпулювати з валютою.

ЗГОТОВИЛА СОБІ ВЛАСНУ СМЕРТЬ.

ФРАНКФУРТ (Німеччина). — Перестала виходити „Франкфуртер Нахріхтен", основана ще 1722 року. Вона була по війні орґаном ґрупи, з якої лона вийшли наці. Тепер наці довели до того, що її треба було закрити. Таке діється в Німеччині й з іншими німецькими ґазетами, які не відповідають новому духови.

ВОРОНОВ — МОЛОДЕЦЬ!

БУКАРЕШТ (Румунія). — Професор Сергій Воронов, літ 64, одружився в австрійськім конзуляті з Ґертрудою Швец, 20-літньою дівчиною, своячкою Маґди Люпеску, відомої любовниці румунського короля Кароля.

Професор Воронов відомий у цілім світі зі своїх операцій у цілях відмолодження. Ті операції переводить він, як відомо, при допомозі малпячих желізів, які перещіплює до людського орґанізму. Воронов прибув до Букарешту з Персії, де досліджував здоровля людей, котрі мають по 140 років і більше.

"SVOBODA" (LIBERTY)
FOUNDED 1893
Ukrainian newspaper published daily except Sundays and holidays at 81-83 Grand Street, Jersey City, N. J.
Owned by the Ukrainian National Association, Inc.
Edited by Editorial Committee.
Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J. on March 30, 1911 under the Act of March 8, 1879.
Accepted for mailing at special rate of postage provided for in Section 1103 of the Act of October 3, 1917, authorized July 31, 1918.

SUBSCRIPTION RATES:		ПЕРЕДПЛАТА:	
Three cents a copy		Поодиноке число три центи.	
One year	$ 7.00	На рік	$ 7.00
Six months	$ 3.75	На пів року	$ 3.75
Three months	$ 2.00	На три місяці	$ 2.00
Friday's Issue (with Ukrainian Weekly):		Число з пятниці (з англійською частю):	
One year	$ 2.00	На рік	$ 2.00
Six months	$ 1.25	На пів року	$ 1.25
Foreign and Jersey City Rates:		В Джерзи Сити і Заграницею:	
One year	$10.00	На рік	$10.00
Six months	$ 5.00	На пів року	$ 5.00
Three months	$ 2.75	На три місяці	$ 2.75

Тел. „Свободи": BErgen 4-0237. — Тел. У. Н. Союза: BErgen 4-1016.
Адреса: "SVOBODA", P. O. BOX 346, JERSEY CITY, N. J.

ДЛЯ ПАМЯТИ БУДУЧИМ ПОКОЛІННЯМ

Стара іміґрація вложила багато поту, мозку і гроша в наше народнє життя в Америці. Бо щоби пізнати, чого ми дібняли в Америці, треба добре знати, чим ми були, як ми сюди прибули. Щойно тоді можна зміркувати, скільки то мозольних трудів положено на американськім ґрунті, щоб тут закріпити українське імя. Та про те все ми, на жаль, знаємо небагато. І мало хто залишився ще в живих з тих старих піонірів, що моглиб нам іще передати дещо з нашого минулого в Америці.

Отсе було предметом роздумування на останніх річних нарадах головного уряду У. Н. Союза. І на них рішено одноголосно, що 40-літній ювилей У. Н. Союза треба використати і для цеї цілі, щоб зібрати друком усі можливі матеріяли, звязані з історією нашої орґанізації. Рішено теж, щоб у тій Ювилейній Книжці, яку треба видати, передати теж історію нашої Ювилейної Кампанії враз з ювилейними торжествами, фотоґрафіями і т. п. Виконання того всього передано редакційному комітетови.

Нам здається, що те рішення головного уряду стріне всюди загальну прихильність. І не тільки серед Союзовців, але й серед загалу нашої іміґрації. Бож кождий, хто тільки трохи визнається на нашім життю в Америці, мусить признати, що історія У. Н. Союза це так, якби історія американської України.

Іміґрація переживає тепер критичний момент. Старі поволі відходять від нас назавжди і забирають зі собою до гробу те, чим жило тут наше українське серце. Молодь, яка прийде по старім поколінню, навіть не знатиме, де шукати відомостей про наше минуле життя-буття, про тих людей, що тут жили і працювали і розбудовували американську Україну. Над тим треба нам усім добре подумати. Бо це не є тільки справа У. Н. Союза. Це не є тільки Союзова аґітація. Це тільки У. Н. Союз бажає зі щирого серця дещо доложити зі свого боку, щоб заповнити велику прогалину, яку нам усім треба буде взятися заповнювати. А тою прогалиною є історія нашої іміґрації, пристосована до новітніх потреб, для вжитку нашої молоді в Америці.

Тому отсею дорогою звертаємося до всіх Українців в Америці, а в першу чергу до членів У. Н. Союза, щоби присилали нам ріжні матеріяли, звязані з історією У. Н. Союза, або вказували, де такі матеріяли є, або хто може їх доставити. Збираймо теж уже тепер все, що звязане з Ювилейними Святами і Ювилейною Кампанією У. Н. Союза. Як теж подбаймо про гарні фотоґрафічні знимки з тих свят. Бо все те є історія.

ВЕЛИКИЙ ЗЛОЧИН.

Під таким титулом зявилася в „Журналь де Женев" з 17. ц. м. передовиця з пера відомого П. Е. Бріке, присвячена українській справі. Подаємо її переклад. Безмежна рівнина, що простягається між Білим та Чорним морем від Балтику до монгольської стіни, чи вимагає вона єдности влади та неподільної держави? Перед очима всіх здобувачів вона викликала найбільш неімовірні мрії, які мала здійснити кіннота. Це ідеальне поле для імперіліязмів від Тамерляна до Леніна.

Протягом століть російський імперіялізм користав з трох ріжних повозів. При царях він був зпочатку бігуном православної єдности, потім панславізму. При большевизмі він ломить межі і перепони. Комуністичний імперіялізм прямує до всесвіту. Цілий світ мають покрити совітські републики, сфедеровані з Росією та діставати накази з Москви. Кавказ, Туркестан, Україна дають приклад долі, приготованої для наступних „посестрених републик".

Україна на березі Чорного моря є шпихлірем та копальнею безмежної держави, що хотіла опанувати цю здобич. Але доля захотіла умістити тут відмінний нарід. Українець, хоч і Славянин, але ближчий до заходу ніж до Росіянина. Вільнолюбний індивідуаліст, є незломним противником міру (селянської спільноти) Великоросії, чужої йому інституції, також як і комунізму, що хоче зробити з неї універсальну теорію.

Російсько-український конфлікт тревав три століття під пануванням царів. Революція піднесла його, большевизм загострив його. Опір проти Москви втілився в двох формах — національній і соціяльній. Ленін твердив, що його інтересує лише соціяльна революція. Москва гадала приєднати собі Україну, переводячи частину національної програми. Створено Українську Соціялістичну Радянську Републику, сфедеровану, і комуністичну. Російський гніт прибрав передусім соціяльну форму. Мета його була зломити спротив селянства, спрямовуючи бідних проти заможних. Пастка була занадто примітивна і не осягла свого призначення. Єдиним результатом цього була мобілізація українського націоналізму проти московського комунізму. Прийшло до голоду 1921—1922 р.

Ленін змінив зручно напрям своїх батерій: наказав НЕП. За всяку ціну треба було здобути українського селянина. Але до нього ніколи не було довіря. Українська „незалежність" чула гостро на собі московську узду. Національне чуття, підхлібене „українізацією", подражнювалось протилежними заходами. Створено молдавську републику на межах Румунії, твір штучний, викликаний присутністю кількох румунських груп, з метою відокремлення частини України. Від її території відокремлено і північний Крим. Закон про „територіяльні національні ґрупи" підкопував єдність країни. Всюди, де було кілька Росіян, Поляків чи Жидів, утворювано їм автономію коштом Українців. Москва заходилась навіть творити кольонії на Україні, щоб формувати з них нові „одиниці". Є їх двацять чотири. Це були спеціяльні заходи, що переводилися на Україні та були спрямовані проти неї.

Чи можна дивуватися при таких обставинах, що політика порозуміння потерпіла фіяско? Без волі думки, воля говорити по українськи не мала значіння. Але НЕП зміцнив українського селянина, а разом з ним і націоналізм. Москва рішила знищити і одного і другого!

Цю нагоду давала пятилітка, і це було без сумніву одно з її найповажніших завдань. Боротьба проти України розвивалась на трох ріжних фронтах: вона провадилась і провадиться далі на терені політичнім, економічнім та культурнім. На політичнім полі „декоративну" незалежність підкопувано зручними заходами. Управу ставилося в безпосередню залежність від Москви. Українське міністерство внутрішних справ віддано Росіянам, які зробили з нього відділ ГПУ. Українців відсувалось помалу до самого лише міністерства просвіти. Уряд опинився фактично в руках не-Українців. Опозиція екристалізувалася навколо українського комуніста Скрипника. Москва виступила рішучо: Українську комуністичну партію знищено та заступлено орґанізацією, в якій Українці творили незначну меншість. Україна затримала ледви тінь автономії, в 1932 році її віддано на поталу чужому диктаторови, Постишевому, Росіянинови з Сибіру.

Кремль винищив без милосердя все, що було українським. Величезний процес в Харкові (березень — квітень 1930) знищив цвіт української інтеліґенції. Вчені, письменники, артисти помандрували до жахливого заслання, на Соловки, майже на вірну смерть. 1500 інтеліґентів розстріляно. Українську автокефальну церкву позбавлено її проводу. Навіть сама українська мова видавалась не досить російською, бо вона ніби напозичала забагато слів з заходу. Загрожений Скрипник поповнив самоґубство (липень 1933). Від цього часу навіть українські часописи під доглядом Затонського та Косьора редаґували Росіяни, що знущалися над мовою; школи позбавлено їх провідників, а дітей віддано несвідомости чи чужинецьким учителям, які не знали їх національної мови.

За всяку ціну Москва хотіла зломити селянство, основу нації, що творило її 85%. Колективізація зруйнувала передусім понад 200,000 найкращих господарів, післаних на заслання у ваґонах для худоби. Але український селянин боровся далі проти колхозів, де його хотіли замкнути, знесилити та піддати большевицькій науці. Він знищив свою худобу. Росія станула раптом перед загрозою голоду, який вибух в осени 1932 р. Україна зробилась справді його першою жертвою, але боротьба через це не спинилась. Вона тепер лише пасивна. Український селянин відмовляється робити, годувати худобу, що ще лишилась, кидає пісок до тракторів, яких фабрики зрештою Москва розмістила головно поза межами України, щоб зробити її більш залежною.

Самі українські колхози зробилися осередками боротьби проти Совітів. Тому навіть насіння у них відбирається по жнивах та видається на засів, але під доглядом. Чи цей догляд вистарчає? „Ізвестія" зазначують, що для нього потрібна армія з 800,000 людей. Москва починає вже й сіяти літаками! Система доходить до абсурду. Ґрандіозна бюрократія зробилась необхідною, але що вона осягла? Голод, який Москва визнає цього разу офіціяльно в статистичних справозданнях, оголошених 11. квітня 1934 р.

Україна, велика, сорокміліонова нація, бореться за свою незалежність. Москва, визнавши її, хоче задушити, знищити цю націю. Вона уживає для цього всіх засобів, тоді, як байдужа Европа готується приняти Совіти до Союзу Націй! — УКБЮРО, Женева).

ВПЛИВ „РІДНОЇ ШКОЛИ" НА ЧУЖИНІ

Дуже прикро вражає, коли в теперішньому часі почути нераз недорічну заввагу: мовляв, що я маю з „Рідної Школи"? В такому випадку було би найкраще поспитати такого мудраґеля, **що ми мали би, якби не було „Рідної Школи"?** Як тоді виглядала би справа нашого шкільництва, коли не булоб установи, що постійно тримає свою теплу руку на тому варстаті, що має огрівати душі українського народу! Бідні, невидючі...

Якою пошаною та яким авторитетом тішиться „Рідна Школа", свідчить хочби отой лист, який надійшов з **Нільванжу у Франції** від Українського Національного Клюбу:

„В травні минулого року при Українському Національному Клюбі в Нільванжі засновано школу грамоти для дорослих, а в жовтні засновано при тій же школі українську діточу школу. Навчання для дітей відбувається двічі на тиждень що четверга й неділі, себто в дні, коли діти звільнені від навчання у французькій школі. Діти поділені є на дві ґрупи (кляси). В молодшій ґрупі діти вчаться читати й писати, до чого служать як підручники буквар, друга та третя читанка О. Поповича. В другій ґрупі є такі предмети: історія України, ґеоґрафія України та граматичні вправи (частина перша). Крім означених предметів дітям першої і другої ґрупи викладають науку релігії (малий катехизм). Шкільного приладдя та підручників, які спроваджуємо зі Львова, маємо покищо в достатку. Навчання в школі веде голова Клюбу інж. Афнер та студент університету п. Кузьмінський. Крім цього п. Кузьмінський учить дітей співу та національних танків. Подаючи це все до відома Ш. Управи, Рада Українського Національного Клюбу має честь просити Головну Управу приняти під своє керування нашу школу".

На це письмо вислала Головна Управа таку відповідь:

„З радістю витаємо почин Хвального Товариства основувати при школі грамоти для дорослих також українську школу для дітей. В українській школі збережете скарб народу, Вашу дітвору, загрієте її любовю до Рідного Краю. Ваше предложення, щоби цю нову українську станицю, що повстала серед далекого цивілізованого заходу, приняти під наше керовництво, вважаємо честю й довірям для нашого Товариства. Приймаючи Вашу школу під наш рідношкільний прапор, ми раді, щоб українські діти, виховані в тій школі, виростали на славу України та з пошаною в серці до виховних змагань „Рідної Школи". Прохаємо частіше звертатися до нас з інформаціями, щоби ми могли мати перегляд виховної справи найширших кругів української молоді. Бажаємо найкращого розвитку та успіхів".

Нехай усі недовірки й ліпшезнайки поміркують, що може й вони мають якийсь обовязок підтримати „Рідну Школу". Нагод до цього чимало. От хочби підпискою і вплатою внутрішньої позички „Рідній Школі".

НА БІЖУЧІ ТЕМИ.

І В ТОМУ Є НАУКА.

Ґазети приносять вістку про смерть Біла Снайдера, котрий трицять років був начальником звіринця в Центральнім Парку в Ню Йорку.

Могло би здаватися, що бути начальником звіринця це щось у роді синекури, себто заняття, яке приносить платню, але не вимагає ні знання, ні праці. Але ґазети додають, що Снайдер присвятився своїй праці всім тілом і умом. Він готов був кождої години дня й ночі піти між звірята, віддані його опіці, щоб лікувати львови пазур, який почав заростати в мясо, або щоби приложити гірчичний плястер малпі, яка дістала тяжкий катар, на груди, або приложити оклад з леду на голов полярному медведеви в душну літню ніч.

Такі річи треба, відомо, не тільки робити, але й уміти їх робити. І треба знати, коли що робити. Словом, робота вимагає знання.

В цей спосіб і ця вістка про смерть бувшого начальника звіринця пригадає думаючому читачеви, що „ще ніколи не було так багато річей до навчання, ще ніколи не було так багато такого, що заслугує на науку, і ще ніколи в життю людей не було такого попиту на відповідно вправлених робітників на кождій ділянці життя".

2-ЛІТНІЙ ЗЛОЧИНЕЦЬ.

Один нюйорський поліцай арештував у публичному парку 2-літню дитину за те, що вона копала рискаликом на травнику.

Один ґазетний рисівник з того приводу кпить собі з ставлення 2-літньої дитини перед суд як злочинця. Він нарисував дитину за кратами в тюрмі, в котрій у сусідній келі сидить старий затверділий злочинець.

Інша ґазета з того приводу каже: Якби так кождій 2-літній дитині дозволити копати в парку, то скоро з парку й сліду не лишилосяб.

У ВЕЛИКОМУ МІСТІ.

На людній перехрестю Першої Евени й 107. вулиці в Ню Йорку, де здовж хідника стоять ряди страґанів з ріжними товарами, впала, ударена проїжджаючим автом, 5-літня дівчинка. Автомобіль, що її вдарив, не задержався, а люди, що в той час були недалеко, на випадок не звертали уваги. Може чверть години лежала дівчинка на вулиці, поки хтось із прохожих звернув увагу на кроваву суконку дитини. Як перекупні, котрі знали дитину за її красу й веселість, підійшли до неї, вони ще були певні, що вона тільки з жарту положилась на вулиці. Лише хтось немовби зі сну пригадав собі, що її вдарив автомобіль. Покликали родину і дитину відвезли до шпиталю. Тут лікарі сказали, що вона згинула на місці, як дістала удар від авта.

Ось так то у великому місті: тут серед міліона людей самотна людина, так серед міліона людей подія — без свідка.

НАСЛІДКИ ТЯГНЕННЯ ҐАЗЕТ ПІД ОДИН СТРИХУЛЕЦЬ.

Знов закрито ґазету в Берліні. Цим разом „померла" „Дойтше Таґесцайтунґ", котра 40 літ тішилася популярністю.

Нині читачі в ній не знаходять нічого цікавого. І справді, чи оплатиться кому читати те саме два рази? Дешевше буде купити собі одну ґазету та читати її два рази.

Гнат Крашанко.

ДВІ НЕВДЯЧНОСТИ.

(Історичне оповідання).

1)

Шляхтич Петро Розвора на Розворі Розворський, пан великих маєтків, добрим був господарем. Своїх маєтків не виарендовував, як се робили інші вельможі шляхоцької Польщі, а господарив сам. Добре висмоктував родючу силу своїх земель, добре висмоктував робучу силу своїх хлопів. Зате він ні троха не мав купецького хисту. Правда, тоді жаден шляхтич не був купцем; себто таким, що якийсь товар купує не для себе, а на те, щоби його перепродати. Та на торговлі треба було й шляхтичеви розумітися настільки, щоби по змозі без місцевих посередників попасти безпосередньо до закордонного ґуртівника, який за товар шляхтича дав би справедливу ціну.

Розворський таких безпосередних зносин з чужими ґуртівниками не мав. Не вмів знайти їх, а знайшовши, не вмів з ними добалакатися до путнього кінця. Не вмів і до того був заліниввий. До сих двох причин треба би додати ще трету. Всі ті чужі купці, головно Німці, з котрими треба би багато листуватися, багато балакати, деколи й у себе, при своїм власнім столі угостити... не були шляхтичами. Ґордий на старинність і висоту щабля свого гербу, зарозумілий шляхтич не хотів неначе панібрататися з негербовою, хоч богатою і просвіченою голотою!

Торговля була в руках міських Вірмен і Жидів. З ними Розворський боявся зачинати, бо Жиди мали славу обманців, Вірмени ще гіршу. Не диво, що у Львові найбільші багацтва були у Вірмен. Найвигіднішими купцями, що плоди маєтків Розворського вивозили до Данціґу і до далеких міст Німеччини, були українські купці між львівськими міщанами. Розворський знав, що такий міщанин вдоволиться звичаєвим купецьким зиском. Кромі того шляхтич мав діло з шляхтичами. Хоч шляхтичами дуже свіжої дати, та всеж таки шляхтичами. Треба знати, що коли в половині сімнацятого століття вибухло повстання Українців, і гетьман України, Хмельницький, обложив Львів, то німецька більшість Львовян стояла вірно за Польщу. Вона вратувала Львів для Польщі і за те місто Львів нобілітовано: міщани Львова стали шляхтичами. Разом з польськими і німецькими Львовянами шляхоцтво ущасливило також православно-українських міщан.

Шляхоцтво львівських міщан звело їх з Розворським. Вони вивозили за кордон його збіже, його воли, його поташ з випалюваних лісів, смолу, віск... Взагалі все те, що тоді з сільських продуктів українських земель Польщі ішло в далекий світ. Львівські міщани також доставляли на двір Розворського все те, чого маєток не родив і що в дворі годі було зробити. Найбільше таких трансакцій переводив львівський купець Сидорович. Чесний був чоловік і мав щасливу руку. Розворському бачилося, що без того міщанина не дав би собі ради. Не знав би, де, що і як продати; на кождім кроці обманювали би його.

Хоч ті львівські міщани, з котрими Розворський так сильно був звязаний, були чесні, інтеліґентні люди; хоч не один своїм маєтком стояв понад Розворським; хоч вони також були шляхтичами, Розворський не думав панібрататися з ними. В своїм поведенню з ними все показував, що себе має за якусь вищу істоту, якій не лицює товариським поведенням знижуватися до міщанина.

— Свіжо впечений шляхтич не рівня шляхтичеви з непамятних часів! — говорив, коли люди дивувалися, що він поза продажем і купном того свого, сказать би, спільника не знає.

Нераз кортіло Розворського, коли такий міщанин в якімсь інтересі опинився в дворі, запросити його на обід в своїй власній їдальні. Та він все в пору „отямився", бо:

— Що мої славні предки, там в льохах, під церквою, сказали би, вчувши, що разом з їх пра-правнуком, дідичем старезного шляхоцького імени і важкого гербу,... що разом з ним, з йогожінкою і його дітьми сидить при однім столі і обідає... якийсь колтун зі Львова; хоч шляхвич, та не уроджений шляхотно?!

На думку Розворського, львівські міщани повинні би в хвили, коли дістали шляхоцтво, покинути свої дотеперішні нешляхоцькі промисли. Повинні би залишити торговлю і ремесло, та купивши бодай частину якого села, орати хлопами і з них жити. Як вся родова шляхта, так і Розворський був тої гадки, що торговля і ремесло каляють герб, обезчещуть імя шляхтича.

Хоч як Сидорович був Розворському необхідний; хоч майже вся судьба непорадного шляхтича була в руках сего міщанина, то і з ним шляхтич не жив ближче, обмежуючися лише на сухих розмовах в межах ділової необхідности. Від якогось часу Розворський став ще холоднійший в своїх особистих зносинах з особою, для нього такою вигідною. Причиною був малий, 10-літній хлопчина. Хлопець не був свояком Розворського, ні дитиною котрогось з його приятелів. Розворський не бачив його ніколи, не чув про нього. Та тої днини, коли хлопця побачив, в дуці став майже ворогом свого, сказать би спільника.

То прийшло так:

Між шляхоцькою службою одного вельможі був бідний, неосілий шляхтич, приятель Сидоровича, Стефан Затурський. Маєтку в тій службі не призбирав. Коли холера скосила його і його жінку, лишився круглим сиротою, без ніяких свояків, малий, пятьлітний синок Нестор.

(Далі буде).

— Можете вже завтра поступити на службу. Від години плачу доляра, пізніше більше.

— Добре, то я прийду пізніше.

ГАЛИЦЬКЕ ДУХОВЕНСТВО ВЧОРА І СЬОГОДНІ

В статтях ‚Стара і нова сільська інтелігенція” (див. „Новий Час” з 7. 2. ц. р.) і „В складних умовинах” (див. „Н. Ч.” з 8. 2. ц. р.) порушили ми питання нашої сільської інтелігенції. В доповнені наших міркувань слід би ще спинитися над внутрішньою кризою, яку доводиться переживати старій нашій сільській інтелігенції — духовенству та вчительству.

Сьогодні обговоримо переміни, які зайшли в житті нашого духовенства, які відбилися на його участи в громадському житті.

Перш усього дуже погіршилося матеріяльне забезпечення духовенства. Сьогодні священик, який має — скажім — двоє дітей післати до шкіл, хочби його парохія належала до найкращих, тяжко зводить кінці докупи.

Колись, перед війною, духовний стан був у нас відносно дуже добре вивінуваний, священик не потребував журитися день-в-день про завтра. Тому духовенство було головним консументом друкованого слова, головним жертводавцем на народні цілі, мало змогу багато часу присвячувати праці на народній ниві. А в праці на народній ниві витворилися серед нього на протязі десятиліть певні методи, певні традиції, передавані з покоління на покоління. Завдяки добробутови, життєва стопа духовенства була відносно висока. Духовенство могло собі дозволити на ширше товариське життя, на близький товариський контакт. Завдяки цьому молода ґенерація духовенства мала змогу часто стрічатися зі старою ґвардією, користати з її досвіду, вчитися від неї. Мимоходом кажучи, в побуті передвоєнного галицького духовенства помітні були два напрямки: „аристократичний” — серед священиків москвофілів, який повстав під впливом двора; „демократичний”, який витворило народовецьке духовенство (прекрасно змітив це Богдан Лепкий у своїй повісті „Веселка над пустарем”).

Повоєнне лихоліття, яке переживає цілий наш нарід, тяжко вдарило й по духовенству. Сьогодні воно вже не є найкраще матеріяльно забезпеченим станом. Ясна річ, це поруч інших причин, про які ми згадували, мусіло теж відбитися на його активности. Старий побут заломився, а новий, пристосований до сучасної матеріяльної спроможности, ще не оформився. Підкреслюємо: такі переміни в зміні побуту не могли не залишити своїх наслідків.

А ось ще одна справа, яка теж відбилася на активності духовенства. Коли після світової війни і катастрофи наших державницьких змагань на наші села став вертатися схвильований молодий актив села і на селі почався період ферменту (вернулися з ріжних сторін молоді люди, що багато бачили, багато пережили!), духовенство не було приготоване до опанування ситуації. Серед нього повстала паніка, воно без спротиву зачало здавати позиції в сільських установах.

В порядку річей у цій ситуації треба було видвигнути на перший плян справу: що робити в нових, зовсім змінених умовинах? На відповіди на ці питання треба було шукати збірним зусиллям усіх відповідальних чинників: духовних і світських.

В нових жеж умовинах необхідна була відповідна пропаґандистична література, яка давала би відповідь на пекучі питання. Необхідні були відповідні публікації, які з католицького становища насвітлювалиб ріжні актуальні проблеми для інтеліґенції. Необхідна була відповідна наукова література і твори гарного письменства, щоби впливати і наставлення широких кол громадянства. І т. д. і т. д.

Багато років минуло, заки і над цим стали люди думати. А покищо на перший плян висунулася справа... целібату духовенства. Справа складна. Справа, яка вже перед війною з причини нещасливої тактики наробила багато шуму. Справа, яка найменше надавалася на те, щоби її видвигати на широкі лотоки прилюдної дискусії в популярній пресі. Справа, яку розумно вирішити можна було тільки в чотирох стінах шляхом зговорення провідних чинників нації.

А в тім так якось воно вийшло: на кілька років зробилася вона пробоєвою. На великому целібатовому галасі виросли навіть популярні якийсь час величини.

Під впливом цеї словесної кампанії серед духовенства повстає дизорієнтація. Воно в своїй масі пасивно очікує, що з того вийде. Серед жонатого духовенства повстає трівожний настрій: значить — ми останні могікани?

Міцні слова в пресі на тему „чорної руки” роблять своє враження. Тимбільше, що живі були традиції з часів реформи Василіян.

Зчасом ця кампанія перевелась. І врешні-решт розпочалася живіша пошуканка нових шляхів у налаштовуванні нашого національного життя, а в тому й церковного. Всеж поважний протяг часу змарновано. І це теж відбилося на ролі духовенства в наших змаганнях, на його підготовці до громадської праці, дути складнішої, ніж це було колись перед війною.

Правда, під впливом досвіду останніх кільканацьох літ переведено поважні реформи у вихованні молодого покоління духовенства.

Одначе прогаяно багато часу і не вихіснувано його для орґанізованих зусиль, щоби пристосувати до нових умовин загал старшого духовенства.

Бо не забуваймо: **щоби сьогодні бути добрим просвітянським, чи рідношкільним, чи кооперативним діячем на селі, треба здобути відповідне знання кожної з цих ділянок, знання теоретичне і практичне.**

Бо тільки така людина зуміє сьогодні здобути собі авторитет і вплив на життя села.

Чому це все підносимо? Тільки тому, щоби скінчити з необоснованими обвинуваченнями. — („Новий Час”).

— кий.

ЩО РОБИТИ З ВІСТРЯМ СОВІТСЬКОЇ БРИТВИ?

Про якість совітської продукції пише фелейтоніст „Правди”:

Мене питають: Що робити з електричними залізками?

Відповідаю:

— Найліпше вживати їх до забивання цвяхів. Одначе не менше практичні вони теж при коленні оріхів. Як нема оріхів — що може теж трапитися — залізко служить у культурних домах за притискач на столах. Само собою, електричне залізко є неоцінене знаряддя в конфліктах в комунальних домах.

Мене питають:

— Як найліпше використати ровер?

— Нема нічого простішого. Розрубайте рамці, покрутіть сюди-туди і дістанете знамените діточе ліжко з сіткою. Ґумові части дадуть вам кілька пар підошов, сідло — очевидно — піде на запятки, а решта на „шмельц”.

Мене питають:

— Що робити з вістрям бритви?

Відповідаю коротко і ясно:

— Заживати внутрішньо, бо залізо скріплює організм. Поранень у шлунку не треба боятися, бо вістря надто — тупе. — („Правда”. 21. 2. 34).

З ЮВИЛЕЙНОЇ КАМПАНІЇ У. Н. СОЮЗА.

ШАМОКІН, ПА.

Ювилейне Свято.

Старанням і заходом уряду і членів 1. відділу У. Н. Союза, та при співучасти місцевого хору, відбулося в неділю, 22. квітня, ювилейне свято, а також сороклітний ювилей заложення 1. відділу.

Як було заповіджено, свято почалося точно в год. 9 рано Службою Божою за здоровля членів-основників.

По звичайній проповіді о. парох згадав про значіння нинішнього свята, про перших основників, про працю, яку сповнив і сповняє У. Н. Союз для української еміґрації. А далі підніс, що тільки церква і рідна школа можуть виховати і дати Союзови свідомих і ідейних молодих членів.

По Службі Божій о. парох зложив У. Н. Союзови желання якнайкращого успіху і пожелав многих літ місцевим членам і головній управі, а хор відспівав грімке „многая літа”. Потім відправлено торжественно панахиду за померших членів Союза.

Опісля слідував концерт, котрий розпочався відспіванням гимнів, — американського по анґлійськи й украньски, заморських Українців і Українського Народного Союза.

Виступив головний радний У. Н. Союза, п. А. Шаршонь, і в коротких словах привитав зібраних, як своїх членів, так і сусідніх гостей, та розповів про початки заснування Союза. Цікаво було почути про важку працю перших основників з уст іще живучого члена-основника.

За програмою мала слідувати промова головного урядника, та, на жаль, випадок у дорозі не дав головним урядникам змоги прибути на час.

Слідував виступ хору, котрий відспівав з життям: „Грають сурми” і „Одкаль сонечко сходило”. Пісні випали гарно, особливо остання. Потім відспівав інжинір, п. Іван Заяць, при фортепяновім акомпаніяменті п. Василя Войтовича 2 пісні: „Думка”, слова Т. Шевченка, музика А. Біґдая, і „Ой, Дніпре мій, Дніпре”. Гарний барітон п. Заяця гремів могучо, за що зібрав заслужені оплески.

Опісля виступив діточий хор з піснями: 1) Віє вітер, 2) Ой там за Дунаєм, 3) О, Україно.

У тім часі появились на галі головні урядники У. Н. С., п. Мурашко і п. Галичин. Пан Шаршонь попросив до слова головного предсідника, котрий розказав зібраним, хто заснував Союз, скільки було членів, який був стан маєтковий у початках, хто дістав першу посмертну запомогу і т. д. А далі вияснив реформи Союза, працю, яку сповнив і сповняє Союз, теперішній маєтковий стан і про потребу придбання нових молодих членів Союзови.

Опісля промовляв п. Галичин про ті ідеї, які звязані з цілями і завданнями Союза. Промови головних урядників були добре обдумані й гарно виголошені. По тім відспівав хор „І по той бік гора”. В кінцевім слові п. А. Шаршонь подякував головним урядникам і всім тим, що причинились до вшанування памяти сороклітнього ювилею. Гимном „Ще не вмерла Україна” закінчено концерт.

Опісля відбувся спільний обід в клюбовій галі товариства українських братств, де до спільного стола засіли поверх 300 осіб. Тостместром був старенький громадянин Теодор Воргач, а бесідники були: головний предсідник У. Н. Союза, М. Мурашко, гол. рек. секретар, Д. Галичин, місцевий о. парох, адвокат ... ян Копистянський, п. А. Шаршонь, п. Іван Чепа, п. Іван Воргач і інші.

Загальне враження з цього ювилею було гарне. Кождий член був задоволений. Всі набрали того переконання, що тільки в єдности сила, та що Союз, який переживав усякого роду труднощі, мусить розростатися в нову силу на користь своїх членів і на славу всього українського народу.

А. Дроздяк.

ГОЛОСИ ЧИТАЧІВ

РІДНЕ СЕЛО (ГРИГОРІВ, ПОВІТ РОГАТИН),

Гром. Теодор Мартинюк з Бейон, Н. Дж., повернувся з відвидин Рідного Краю і передав таки опис рідного села, в якім змальовані важкі відносини, серед котрих доводиться тепер нашим селянам жити:

Григорів — це місце, де родився наш відомий учений і письменник Омелян Огоновський, місце, що переходило ріжні етапи свойого розвою. Від найдавніших часів замешкували його самі Українці. Щойно в 70-тих рр. минулого століття Поляк, дідич Висоцький, спроваджує на нашу, потом і кровю наших дідів зрошену землю, трох перших зайдів-Мазурів, а згодом іще кілька родом. З тих кільканацятьох Мазурів більша частина стала швидко загосподарюватись і запускати своє коріння галапасів в живий орґанізм нашого села так, що доходить до цього, що тепер начисляється їх коло ¼ всіх мешканців. Перед світовою війною ця гидра ще не підіймала так високо своєї потворної пащі, бо як над нею так і над нами тяжів твердий австрійський пястук.

Та прийшов час, що Австрія розвалилася, приходять листопадові дні, та дні боротьби і крованих змагань нашого віками поневоленого народу із своїм відвічним катом. На зов батьківщини, що знаходиться в небезпеці, відгукнулись і григорівські її вірні сини. Вони спішать в карні ряди її борців під Львовом і на степах України чатири з них складають свої буйні голови за її волю. Та встоятись проти навали наїзників нашій Армії не було сили і вона знайшла свій геройський кінець в „чотирокутнику смерти”. Брутальна сила розшматувала живий орґанізм української нації і запанувала над ним. Волею безглуздих трактатів захланних переможців дісталась більша часть західно-українських земель під панування Польщі. З цею хвилиною в нашому селі ця ляцька гидра гордо підносить свою голову, знаходячи сильну опору у „власть імущих”. Спершу йде їм це досить несправно. Читальню побудовану в часі війни, продають Жидам, а гроші розкрадають. Двома наворотами засновують „Кулко Рольніче”, яке провалюється. Та приходить сумної памяти 1930 рік. Початок цього року зазначується сильним оживленням на всіх ділянках нашого життя.

Це не подобалось займанцева і він переведенням варварської „пацифікації” старається завдати йому смертельний удар. Не оминув цей страшний удар і Григорова, а його вислід: кооператива, читальня, молочарня і помешкання свідоміших громадян здемольовані, місцеві студенти і свідоміщі громадяне — на превелику радість ляцьких зайдів — скатовані і поарештовані. Та своєї цілі кат не осягнув, лиш на довго закріпив в памяті нашого народу згадку про ці нечувані в культурному світі знущання його поліції і війська над поневоленим, безборонним нашим народом. Мало цього. Невдовзі потім знайшлися в нас такі одиниці, що за Юдин гріш лукавий не завагалися своїми ділами причинитись до гноблення своїх братів. До тих належить теперішній війт І. В., який запродавшись „власть імущим” не завагався своїми ложними зізнаннями в політичних справах запхати до кримінялу своїх громадян. Місцеві Поляки, прогайнувавши раз свою читальню, стали минулого року насильно домагатися від громадської ради подарування їм площі під будову „дому людовего”. І знову в цьому ділі рук прикладає війт І. В., про засідання не повідомляє тих радних, які могли би ставити опір, і при помочі команданта поліції перепроваджує ухвалу про дарування площі Мазурам, що й повітовий видл негайно затверджує. Колиж знову громадська рада, не зважаючи на трохмісячне проволікання справи війтом, вкінці ухвалила подарувати площу під будову „Кооперативного Дому”, то цей же самий повітовий видл цю ухвалу відкинув.

В дуже невідрадному положенні знаходиться наша школа, бо одна учителька — польська шовіністка, а друга — Жидівка і обидві нічого не вчать, так, що діти, скінчивши школу, мусять записуватись на курси неграмотних, щоби навчитись читати.

Одначе вже найбільше приходиться терпіти із сторони польської поліції і адміністраційних властей, які не „жаліють труду”, і переводять майже щоденні ревізії і при кождій нагоді карають громадян сотнями злотих.

Серед таких обставин і з такими людьми доводиться нам жити, працювати і боротись. Та ми не зражуємося цим і з вірою в краще будуче нашої нації та в близьке воскресення української незалежної Соборної Держави боремось і боротись будемо аж до побідного кінця.

ЯК МИ ПОМАГАЄМО РІДНОМУ КРАЄВИ.

НАНТІКОК, ПА.

Коляда на Рідну Школу.

З нашої парохії такі шкільні діти занялися колядою:

В Савчук, В. Вовк, М. Рудавський, Г. Плекан, Марія Серновська, Марія Колотило й Стефанія Целень.

Жертвували по 1 дол.: О. Ґорґула, Т. Целень, В. Бойко, В. Зера, о. Пилип Грушецький, Я. Савчук, П. Маціборський, М. Отрок, п. Фринцко, п. Фудзяк, Й. Сивик, В. Верещинський, А. Сьома; по 75 ц.: І. Плекан; по 50 ц.: Катерина Серновська, М. Олійник, М. Вовк, О. Вдовичук, П. Франко, О. Морикот, Richard Hawkins. Г. Копяк, Анна Вовкович, І. Цимбалістий, п. Присловський, В. Фудзяк, В. Цегинський, В. Гук, Д. Білий, М. Савчук, В Стефунько, А. Мазуровський, П. Питель; по 30 ц.: Марія Вельґош; по 25 ц.: Д. Ґелета. Разом $25.05. Розхід був 60 цнт. Осталося $24.45, які вислачо через обєднання на Рідну Школу в краю.

Василь Стефунько.

—o—

МІННЕАПОЛІС, МІНН.

Коляда на Рідну Школу.

Як минулих робів, так і цього року наша шкільна дітвора пішла по хатах колядувати і заколядувала $8.40, з чого було розходу на ґазоліну до авта $1. Осталося $7.40, які вислано на Рідну Школу в краю через Обєднання.

Зложили слідуючі: Й. Олійник $1; по 50 цнт.: І. Кіт, П. Лобаш, Н. Бойко, Д. Вовк; М. Хас 40 ц.; по 25 ц.: Н. Шипорд, Й. Ґреськів, П. Пікула, І. Павчук, О. Шабатура, Садовський, Н. Дмитрук, М. Канюк, Шунь, П. Угриньчук, І. Олійник, Л. Харчишин, П. Федорців, М. Манзин, О. Семирозум, І. Козак, І. Процай, Горощук, К. Сокіл, І. Сухорович.

П. Федорців.

ПРОТОКОЛ

З річного засідання головного уряду Українського Народного Союза, яке відбулося в днях 19 до 24 лютого 1934 року в домі У. Н. Союза під ч. 81—83 Гренд Стріт, Джерзи Сіти, Н. Дж.

(32)

ДРУГИЙ ДЕНЬ РІЧНОГО ЗАСІДАННЯ.

Контрольор А. Пащук підносить, що він мав від Антона Бабія з Рочестер, Н. Й., лист, у якому той член жалується, що екзекутива відмовила йому 50 дол. запомоги. Також мав він подібний лист від Василя Вавра з Ансонії, Конн., що, мовляв, екзекутива відмовила уділення стипендії його синови. Далі контрольор А. Пащук запитує, чи фінансовий секреттар має копії всіх тих упімнень, які він висилав до довжників щодо заплати залеглих податків і процентів на морґеджах.

Фінансовий секретар-касієр: Василь Бабій отримав належну запомогу в тім році. Наступну запомогу дістане тоді, коли прийде його реченець. Тут звертаю увагу, що У. Н. Союз у тім році виплатив на запомоги значно більше, ніж на ту ціль грошей вплинуло. З тим фактом ми мусимо числитися й уділювати ті запомоги так, як це можливо, а не так, якби ми цього собі бажали.

Щодо уділення стипендій, то мушу заявити, що від часу конвенції екзекутива не признала нікому якоїнебудь стипендії, хоч просьб про такі стипендії було доволі. Тому ми не могли робити вимку і в справі уділення стипендії синови Василя Вавра. В такому нашому поступованню ми руководились тим, що саме в тому році була конвенція, яка розділила майже ввесь народній фонд на ріжні цілі.

Щодо залеглих податків, чи процентів, то я урґував довжників усіми можливими способами. Говорив часто телефоном, бачився особисто, а до цього в кожнім поодинокім випадку маю копію листа, писаного мною в тій справі.

Радний І. Лисак завважує, що з орґанізуванням молодечих відділів будуть получені видатки, а тому, на його думку, У. Н. Союз повинен би заплатити бодай початкові розходи, яких покриття не можна вимагати від молоді. Радний І. Лисак запитує також, чи не можна би приспішити виплати посмертного за Антона Пристаюка.

Фінансовий секретар-касієр: Я також є тої думки, що від молоді трудно вимагати, щоби вона покривала такі розходи, які є необхідні при орґанізуванню нового відділу, а тому в тій справі повинна вийти якась ухвала від головного уряду.

Щодо виплати посмертного за Антона Пристаюка, то цеї справи я досі не міг викінчити через правні перешкоди. Цей член втопився, а тіла його не знайдено. Щоби можна було виплатити посмертне, то або тіло мусить бути знайдене, або суд мусить видати декрет та узнати його помершим.

Предсідник контрольної комісії О. Е Малицький запитує, чи не можна би передати того народнього дому в Філядельфії, Па., на якім Союз має морґедж, для вжитку місцевих відділів.

В тій справі забирають голос контрольор А. Пашук і радний С. Слободян, та пояснюють, що в тій околиці, де знаходиться цей дім, нема Союзових відділів. Хоча цей дім приносить тепер мало доходів, то ми маємо надію, що вкоротці нам удасться збільшити дохід через виарендування того дому одній організації, з якою ми тепер пертрактуємо.

Радний М. Бусько ставить такі питання:

1. Як мається справа з посмертним по бл. п. о. Л. Левицькім.

2. Чому екзекутива виплатила С. Подолякови за втрату руки тільки 75 дол., а не 250.

3. Чому екзекутива не виплатила повної належитости за утрату ока. Г. Болесті.

4. Як мається справа з тими морґеджами, які Союз свого часу дав на ріжні реальности в Клівленд, Огайо.

Фінансовий секретар-касієр:

До 1. Досі не прислано до головної канцелярії посмертного листа і членської грамоти. Ціла справа задержана адвокатами в Клівленді.

До 2. Лікарське свідоцтво виказало тільки побиття руки. Як буде достарчений доказ цілковитої безвладности руки, то дальша виплата наступить.

До 3. На лікарськім свідоцтві було подано, що член має більмо на оці. Отже по отриманню доказу утрати зору бракуюча саму буде виплачена.

До 4. У. Н. Союз перекупив за посередництвом Українського Банку в Клівленді 13 морґеджів на загальну суму 32,000 дол. Досі вже сплачено частину вложеного капіталу, так, що на морґеджах остається там іще біля 24,000 долярів.

Радний Т. Шпікула завважує, що він мав багато запитів щодо цього, чи член, який був хорий 3 або 4 місяці, має право до запомоги.

Фінансовий секретар-касієр: Коли є докази, що дотичний член є невилічимо хорий, то він буде управнений до запомоги.

Заступник гол. предсідника, В. Малєвич, запитує, чи можна отримати запомогу за вирізане горло, на що фінансовий секретар заявляє, що статут не передбачає запомоги за того роду каліцтво; одначе колиб те каліцтво потягло за собою такі наслідки, що дотичний член не міг би зовсім працювати, то тоді запомога належаласяб.

Контрольор Д. Капітула звертає увагу, що екзекутива У. Н. Союза, згідно зі зміненим статутом, може тепер купувати нереєстровані бонди. Коли закупно таких бондів буде сягати більших сум, то було би вказаним, щоби бонди членів екзекутиви були підвищені. Далі запитує контрольор, чи не можнаб змінити системи посилання віділам розмету в трох чеках до головної канцелярії.

В повищій справі забирають слово радні І. Гузар, А. Шаршонь і М. Бусько. Опісля фінансовий секретар-касієр відповідає, що екзекутива не може мати нічого проти цього, щоби підвищити суму бондування на її поодиноких членів, а тому присутні урядники повинні поступити так, як уважатимуть за відповідне. Щодо посилання розмету в трох окремих чеках, то цеї системи не можна змінити. Навпаки, її треба придержуватися ще більше стисло, ніж досі робилось. Присилання розмету одним чеком не тільки що утруднює працю головній канцелярії, але вносить іще й замішання в цілому діловодстві. Маємо тепер три окремі фонди, а саме старі, нові роди і Молодечий Департамент, для котрих провадиться три окремі книговодства. Кожний департамент має знову свій окремий рух членів і колиб усі вкладки були присилані одним чеком, то тоді важко було би розділити належно ті вкладки по відповідних фондах.

На тім місці вичерпано дискусію над звітом фінансового секретаря-касієра і радний І. Лисак ставить внесення, а попирає А. Шаршонь, щоби приняти цей звіт так, як був зложений, та уділити фінансовому секретарови-касієрови вотум довіря. Внесення перейшло одноголосно.

(Далі буде).

З УКРАЇНСЬКОГО ЖИТТЯ В АМЕРИЦІ

КЛІВЛЕНД, О.

Організація професіоналістів і бизнесменів.

Українці міста Клівленду по можности працюють на народнім полі й не забувають на старий край. Та дається відчути брак сильної організації, яка моглаб і мала змогу працювати на полі політичнім між Американцями і чужинцями.

Для цеї саме цілі завязано при Українськім Народним Домі „Клюб Українських Професіоналістів і Бизнесменів". Урядниками цього Клюбу є Іван Тарнавський, голова; Омар Е. Малицький, заст. голови; Іван Білінський, секретар і касієр. До контрольної комісії належать: д-р Н. Й. Михаленко, Андрій Барбер і Василь Волянський. Завідателем Клюбу є п. Амврозій Палівода.

Зі складу уряду бачимо, що Клюб має перед собою велику будучність. Покищо було вже кілька відчитів, а то: д-ра Михаленка з медицини, генерала Сікевича про українські справи і професора В. Ц. Паутца, голови „Болдвін Велес Каледж" про загальну ситуацію в Европі.

Клюб відбуває засідання в Українськім Народнім Домі. Професіоналісти й бизнесмени повинні до нього вписатися для свого і загального добра.

Член.

ФИЛАДЕЛФІЯ, ПА.

Українець кандидатом на заступника губернатора стейту Пенсилвенії.

Американські Українці здобувають тепер з кождим днем чимраз більшу повагу і силу на американськім політичнім полі. Бачимо, що вже час від часу визначніші наші одиниці виставляють свої кандидатури на ріжні політичні посади, не тільки міські, але навіть стейтові.

Тому два роки один з наших громадян, п. Іван Малина, поставив на лісті демократичної партії свою кандидатуру на стейтового посла і зістав вибраний. Цього року він виставив свою кандидатуру на лісті цеї партії на заступника губернатора. Нашому громадянинови вдаюся вже покласти своє імя як кандидата і виглядає, що має добрі успіхи зістати вибраним.

Громадянин Малина памятав у часі свого посольства в Гарісбурґу за оборону бідних людей. На засіданнях леґістратури він завжди боронив інтересу бідних робітників, предложив проповиції допомоги бідним, охорону депозитів в банках, знижения податків і багато інших проектів, корисних для робітників.

Не зважаючи на ріжні перепони, наш громадянин вмів перевести кілька корисних для робітників проектів. Тому кождий Українець в Пенсилвенії повинен голосувати на гр. Малину, дня 15 травня, котрого то дня відбудуться так звані „праймери елекшен".

Голосуймо на свого громадянина, а певно, що він буде нас боронити й обставати за нами, як зістане вибраний на заступника губернатора. Так роблять всі інші народи, так і ми повинні робити. Памятаймо, що наш народній обовязок вимагає цього від нас.

А. Пашук.

ТОЛІДО, О.

Ювилей Братства, чи У. Н. Союза?

В справі допису з Росфорд, О., поміщеного в „Свободі" з дня 14 квітня, подаю отсе вияснення:

Наше Братство св. о. Николая, від. 161 У. Н. Союза, не справляло ніякого 40-літнього ювилею У. Н. Союза, а тільки було запрошене на 25-літній ювилей Бр. св. Михайла, від. 235 У. Н. Союза.

Наше Братство хотіло відсвяткувати 40-літній ювилей У. Н. Союза разом з Бр. св. Михаїла. В тій справі були переговори, але стануло на тім, що справу відложено на пізніше. Тому зі здивуванням почули ми, члени Бр. св. о. Николая, як в Росфор, О., на 25-літнім ювилею Бр. св. Михаїла нам заповіли, що отсе святкується також 40-літній ювилей У. Н. Союза.

І. Кульматицький.

НЮ ЙОРК, Н. Й.

Виступ Хору ОДВУ.

Новозорганізований Хор ОДВУ взяв участь у концерті, влаштованім заходами „Фолк Фестівел Кавнсил оф Ню Йорк Сіти", в середу, дня 25-го квітня, у великій галі „Інтернешенел Гавз Одіторіюм". Був це міжнародній концерт, на якім виступали добре зорганізовані чужинецькі хори, як чехословацький, литовський, естонський і литовський. Російського хору не було. Зате виступив російський квінтет, зложений з самих професіональних співаків.

Всі хори були добре вишколені. Особливо гарно співав хор литовський з Бруклина. Місіс С. М. Кошінг давала пояснення перед кожним виступом про національність, яку хор репрезентує. А по виступі хору передавала публиці деякі пісні, які співано, й сама, співаючи та приграваючи на скрипці, потягала за собою і своїм співом цілу публику. Всі співали, а це вносило оживлення. Прекрасно ввела вона публику в чар української пісні та в історію України. А знаменно це, що виразно підкреслила, що українські пісні найкращі в світі. Та додала, що преце матиме публика нагоду сама переконатися. І справді вона не помилилася, бо кожду пісню витано оваційно. Хором дириґував п. Юрій Кириченко. Отсей виступ Хору ОДВУ треба вважати вдатним під кождим оглядом.

Л. М.

ВІЛИНҐ, В. ВА.

Листопадове Свято.

Заходом української громади, разом зі всіми товариствами та сестрицтвами, відсвятковано Листопадове Свято дня 17 грудня. По Службі Божій о. Ковальський відправив панахиду над уладженою могилою і виголосив відповідну проповідь.

В годині 3-тій пополудні розпочалося свято. В програму входили співи місцевого хору й деклямації шкільних дітей під управою С. Грушкевича. Святочну промову виголосив ред. Матвій Хандога. Другий реферат виголосив о. Бойчук, парох з Бортон, О., бувший старшина Січових Стрільців і наочний свідок листопадових подій.

Місцевий парох о. О. Ковальський закликав присутних до жертви на боєву акцію і для українських інвалідів. Зі збірки в салі прийшло $42.25. По оплаченню всіх розходів осталося чистого доходу 20 дол., котрі вислано через Обєднання з призначенням 10 дол. для інвалідів, а 10 дол. на боєву акцію.

Жертвували: о. О. Ковальський 5 дол.; о. Бойчук 3 д.; М. Хандога, О. Габак і С. Ганович по 2 дол.; по 1 дол.: В. Когут, С. Грушкевич, І. Шелева, П. Купчак, А. Когут, В. Реваковський, М. Зень, М. Дуткевич, М. Петрик, Д. Щербатий, О. Салик, П. Вітенко, П. Кабала, Т. Проць, Т. Тихоневич, П. Тарнавський; по 50 цнт.: Катерина Коршняк; З. Дуткевич, М. Вітенко, Й. Солецький, П. Пилипчук, М. Грушкевич, З. Терлецька, А. Антонків, Ю. Суптельна, І. Ковальчик, М. Медвідь, П. Чайчевський, Ю. Божик, К. Соколовська, К. Чайковська, В. Стефанишин, Ю. Севний; по 25 цнт.: Ева Сирило, Т. Куцло, І. Рафа, Д. Канюк, С. Ґеревич, К. Бліщ, А. Джеймс, І. Ландяк, А. Папа, А. Кундира й Р. Ридош.

Мих. Дуткевич.

Еміґранти.

На відчиті в Парижі: — Панове, страшні німецькі переслідування Жидів ідуть нак далеко, що...

Хтось із гостей перебиває прелеґентови: — що ми вже навіть у Парижі непевні від Жидів.

ВІДОЗВА

ДО ЗЕМЛЯКІВ СЕЛА ОЗЕРЯНКА, ЗБОРІВСЬКОГО ПОВІТУ.

Дорогі Односельчани!

Дня 30. січня 1934 р. заходом усіх установ нашої громади, до яких належать: кооператива „Віра", читальня „Просвіти", кружок „Рідної Школи", Кооператива Кредитова, „Українська Райфайзенка" і Гр.-Кат. Церква, завязався Комітет для переведення в діло наміченого нами пляну будови Народнього Дому в Озерянці, який відповідав би всім вимогам нашого громадського життя під теперішню пору, як під оглядом культурно-освітним так і під економічним. Село наше стає остоєю і твердинею національної свідомости в своєму районі, який є сильно здеморалізований ворожими нам чинниками. Тому тим більше знання і завдання матиме наша власна хата, в якій поміщатимуться і розвиватись для добра цілого нашого села, а навіть цілого нашого району, всі вичислені вгорі установи.

Матеріяльна скрута одначе не дозволяє нам як слід власними тільки силами перевести в діло задуману будову Народнього Дому, що має стати гордощами нашого села, а рівночасно пристановищем для всіх культурно-освітних та економічних установ, в яких виховуватиметься молоде покоління на свідомих громадян і де організуватиметься старше громадянство.

Тому сподіваємося, що і Ви, Дорогі Односельчани, не будете байдужими на нашу справу і відгукнетесь якнайскорше на наш клич до помочі в будові Народнього Дому в Озерянці. Сподіваємося, що через організовані комітети для збірки фондів на будову Народнього Дому поспішите нам з видатною поміччю.

Числимо на Вас, Дорогі Односельчани, що наш клич не буде пустим звуком. Просимо спрямовувати всі листи і посилки на нижче подані адреси, або прямо до краю.

Заряд будови Народнього Дому в краю:

о. А. Задорожний, голова; Максим Кацапей, Василь Доскоч, Іван Петрик.

Комітет збірного фонду Народнього Дому в Озерянці в Канаді:

Гр. Доскоч, голова,
758 Richmond St.,
Toronto, Ont. Canada.

В Злучених Державах:
В. Дорош,
2460 Grayling St., Detroit, Mich.

Хто бажав би дальших інформацій, хай звертається на вище згадані адреси, себто в Канаді до гром. Доскоча, а в Америці до гром. Дороша.

— Тату, дайте мені гроші, хай я піду до звіринця та подивлюся на вужа-давуна.

— Не будь такий марнотратний. Візьми собі побільшаюче скло та подивися на звичайного хробака.

ТАРЗАН І ЛЮДОЇДИ.

(96)

Тарзан і його товариші, Комодофльоренсаль і Таляскара, втекли перед сторожами саме в час. „Дивись!" — крикнув один вояк. Вони витягнули тіло Карафтапа. Потім другий знайшов Кальфастобана з раною в церці. „Це виглядає просто на щось нелюдського!" — шепнув один вояк другому зі страхом.

Тарзан і князь напомацьки уважно обшукали темне горище, повне тяжкого повітря. Нагло князь почув слова Тарзана: „Ходіть сюди обоє. Я знайшов отвір, котрим один чоловік може пропхатися".

Тарзан опустився на руки й на ноги та пропав. Тепер князь і Таляскара могли чути, що вояки в кімнаті під ними відкрили отвір у повалі. „Ти значиш для нього багато, правда?" — спитав Комодофльоренсаль дівчину. „Чомуж би ні?" — спитала замісць відповіди Таляскара.

Вони почули тихий свист. „Ходіть!" — шепнув Тарзан. Вони, прикучнувши, поповзали за ним, поки знов не побачили Тарзана з засвіченою свічкою в руках. Тунель почав нагло опускатися вниз і вони скоро вийшли до великої кімнати. З уст Таляскари вирвався здушений окрик розпуки.